

79

45

Тюльметанов. К.

Отзывов на книгу
Аскара Уфурисова
"Светил китеби..." Брнузе 1934г
(Приложена книга Уфурисова)
(на кир. языке).

НИИЯКЯ
Рукопись № 58
12 XI 1941 г.

НИИЯКЯ
СТАРЫЙ РУКОПИСИ
№ 49
19832

НИИЯКЯ
Рукопись № 160
26/X 1940 г.

Бдыргылар деген сөздүн 2-сүлдүктөрү үчүн ар-
нар газдан "өңө тил китеби" чыгарылат, 1934-
жыл, 1-күнү (китеп экинчи ирет басылган) Тираж
80000 ÷ 125.

Китептин алдына коюлган мақсаты - чыгыш тили грамматика-
сина өңө имляны элементардык маалымат берүү.

Бул китеп алдына коюлган мақсатын толук атқара алба-
ган.

НИИЯКЯ
Рукопись № 61
18/XI 41

I. GRAMMATIKES SÖZÖSÖZÜMÜN ÖAJ BİRİ.

Т Е Т И Р И . М: 1) Үндөстүкү закону тууралу белгиле

мурунку улутчулдук көз караш менен берилген, бул - биринчиден,
Экинчиден - бир муунда ичке, бир мууну чоң болгон сөздөр да
үндөстүк законуна вақына берет. Чалем-чалемге, чалаемден с.в.
Есақ-Есақчы, есақтан, есақта с.в. 2) Араважуптун ойлор сыңар-
ган "ерин куусу" законунун салыстырма грамматика илиминен ба-
ра илмеге (өзгөчө вагычы мектептер грамматикасына), залалдан
вагыча, тык, көрөгү чоң, анткени ерин үндүүлөрдүн законун ажыра-
көрсөтүп, асық үндүүлөрдүн законун көмүскөчө-механистик: елуу
чароол, чалчоо деген сөздөрдүн өзүндө ерин үндүүлөр менен асық
үндүүлөрдүн дуалыктыкеллик бирдигин көрөүз, бул биринчиден,
экинчиден, "ажагыч мууну асық үндүүлөрдөн болгон сөз ерин
куусуна вақынабайт" деген-чоң гата:

Ч А Р А деген сөз менен УУ курандыны ажырастырсақ,
Чароо деген сөз туулат, Ч е н е деген сөздөн-чене деген
сөз туулат, мында асық үндүү менен ерин үндүүнүн бирдик мамиле-
лесин көрөүз, бул биринчиден, экинчиден - ерин үндүүлөрдүн ичинен
У тывыгы да көр миселерде: ерин куусуна вақынабай
тургандыгы көрөүз: сuluu-suluular (suluular эмес) suluuda,

suluudan ç.в.

3) Nan-pan, Kişi-mişi, Haj-saj, degendi "sezdyn maanısın arttırıu ıyn" emes, bir sezdyn ajlanasyna bir nece sezdyn maanısın toptoo ıyn qoldonovuz. Avtorıun bul covosu taqır tetiri covo. 4) Yndylerdyn tyrkymderıne negıder, sezderdy "acıq sez" çana "Erin sez" der bolıy cov zalal, antkeni-bul belım faktına avdan çatırtırat: "Kogon" degeg sez "erin yndylerden" qurulsa da, a, tılda erin çavılvaıjt. Al emi acıq yndyden qurulqan "tap" degen sezdy alsaq, erin tıjımek çana tıxtı tygyl, çavısa qalat.

II Cumuşcu materıjaldardın kevynde logika

çaqınan vajlanıstıq çana maanı çaqınan
tyzınyk çoq, çaj bir materıjaldarda saısb

çonı qatalar

Bar. M: 1) 10-bettegi ekinçi tapırmalardan logikalıq vajlandıu angıme tyzyge ee mımkyı emes: "Bir kyny ulaq-
çaqı berdim, Ekinin ulaq menen oınodum. Oğondon kijin men Ekinini çaqı keryusy boldum, "der çazsaq da," Ekinin ulaq menen oınodum; bir kyny ubaqqa çem berdim, oğondon kijin men ekinini çaqı keryusy boldum, "der çazsaq da vajlanıstıu angıme çıvaıjt. 2) "ıs", "ızi", "ere", "ıcy" degen sezder ajrım manıge taqır ee emes. 3) 53-bettegi maqala, logika vajlanıstıyn çoqtıqu mındaı tursun, saısb çaqıtan qata: birinci-den vajlar tavıyn qaldıtar çoqolup volqon çoq, ekiniciden sotsıjalistik turmıstı qurıu ıyn çumıscular menen ~~çol~~ çoz-çul ~~çol~~ çandardın.... soıuzdaçqan çana çetpeıjt, bul işte çumıscu tapırın çetkeçiligi volıuqa çarıl.

III Avtorın çovolorunın çarı ten çıvalçıq çana çataçırmalıu. M: 58-bettegi ekinçi covonu (bul covonun çalır tetiriligin çoqoruda ajttım), birinciden taq volsun, ekiniciden çısa çana tyzınyktyu volsun ıyn, mındaı çana çazıu

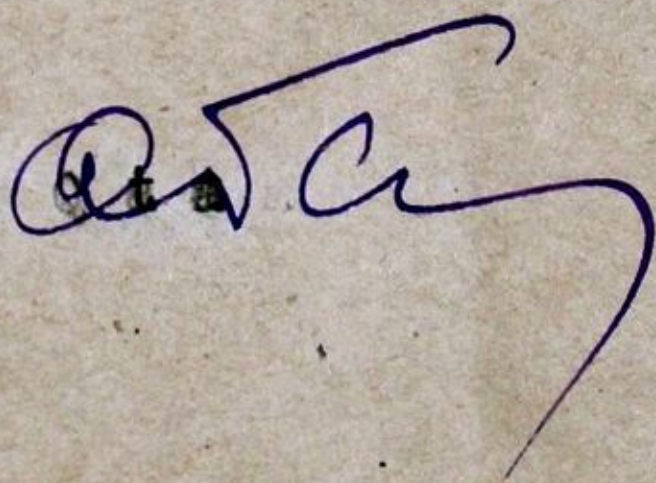
kerek ele: "ajaqqa muunu asyq yndyulardan bolqon sezder erin kuusyne waqylyqt". Osol syjaqtuu qylp, 4-bettegi qovonu da myндаj beruuge zarly ele:

"Sez menen tygundyrylgen ceke bir ojdu syjlon dejviz". 60-bettegi qovoda myнда berilyuge kerek ele: "Baqqь sezdyn ajaqь yndyy menen bytup, ekinci sez yndyy menen waqtalsa, ajtylqanda ekinci sezdyn waqyndaqь yndyy tyvьs tygyp qalat, biroq qazuuda al tyvьs saqtalat."

IV. Kiteptegi tyvьs belgilerin baldarqa qana muqalimderge ylgь volmoq tursun, alardy cattaqьrat. M: birinci qyldьq usyn berilgen belymde qana 96 (36 qana bette) qataa bar.

Qoqoruda kersetylgen kemcilikter en coq kemcilikter. baldarьn tygynygьne qajьs kelgen sezder (M: "qar too-su") qana oldoqson matьryjaldar (M: "korelek" degen ьr) tolyp qatat.

20/IV.35-9.

(Q A S M)

